

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als stadsgezicht van het weeshuis met poortgebouw in Tienen

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°.

Procedurestappen en vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in:

- het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.6 tot en met 6.1.14,
- het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014, artikel 6.2.1.

De volgende procedurestappen en vormvereisten zijn vervuld:

- de erfgoedwaarden zijn onderzocht;
- de resultaten van het onderzoek zijn opgenomen in een beschermingsdossier;
- het voorlopig beschermingsbesluit werd getekend op 28 augustus 2023 en werd bij uittreksel in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt op 12 oktober 2023;
- de zakelijkrechthouders zijn op de hoogte gebracht van de voorlopige bescherming;
- stad Tienen organiseerde een openbaar onderzoek van 26 oktober 2023 tot en met 24 november 2023;

De behandeling van de adviezen, opmerkingen en bezwaren is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Motivering

Het stadsgezicht Weeshuis met poortgebouw in Tienen is van algemeen belang wegens de volgende erfgoedwaarden:

- de architecturale waarde:

Het weeshuis in Tienen is een herkenbaar voorbeeld van het oeuvre van de ontwerper François Drossaert (1793-1863). Hij begon zijn carrière als architect in Brussel maar verhuisde in 1833 naar Tienen en zou de daaropvolgende 30 jaar heel wat ontwerpen realiseren in Tienen maar ook in Aarschot, Boom, Bornem en Zoutleeuw. Zijn oeuvre omvat zowel burgerhuizen als burgerlijke openbare gebouwen en kerken, en vertoont de typische stijlevolutie die we bij veel architecten in deze periode terugvinden:

aanvankelijk een vrij zuivere toepassing van het neoclassicisme en midden 19de-eeuw evoluerend naar een meer eclectische houding met andere neo-invloeden zoals de neogotiek. Het weeshuis behoort tot zijn vroegere oeuvre in neoclassicisme. Drossaert realiseerde heel wat van zijn opdrachten in Tienen als stadsarchitect, een ambt dat hij opnam vanaf 1 januari 1834 tot zijn overlijden in 1863. Zo illustreert het weeshuis met poortgebouw in Tienen de invloedrijke rol van stadsarchitecten (en ruimer ambtenaar-architecten) tijdens de 19de eeuw in Vlaanderen, ook in kleinere provinciesteden. Dit nuanceert de historiografie van de architectuur uit de nieuwste tijd, die nog al te vaak focust op enkele grote namen die passen in het beeld van de architect als individuele, vrije kunstenaar. Het oeuvre van deze overheidsarchitecten getuigt minder van vernieuwing en experiment maar heeft in vele steden wel bijgedragen tot de verspreiding van kwalitatieve, hedendaagse architectuur.

De gevel van het weeshuis is een heel herkenbaar, representatief en relatief vroeg voorbeeld van de monumentale, neoclassicistische gevelarchitectuur die vanaf het tweede kwart van de 19de eeuw in Vlaamse steden gebruikt werd voor openbare gebouwen. Dergelijk monumentaal neoclassicisme was relatief wijd verspreid en is goed bewaard voor meer representatieve overheidsgebouwen als stad- en gemeentehuizen maar voor weeshuizen is dit uiterst zeldzaam in Vlaanderen;

- de stedenbouwkundige waarde:

De openbare overheidsgebouwen die gemeentebesturen tijdens de 19de eeuw lieten optrekken, dienden vaak ook expliciet om het stadsbeeld te moderniseren. Het is dan ook geen toeval dat de monumentale neoclassicistische gevel van het weeshuis werd opgetrokken op het einde van een visuele as. De bouw van dergelijke openbare gebouwen had vaak ook impact op de stedenbouwkundige aanleg. Met name in het (neo)classicisme zijn concepten als eenheid en aandacht voor de openbare ruimte cruciaal. Het weeshuis werd – ten opzichte van het verdwenen Capucijnenklooster – meer naar achter heropgebouwd waardoor een nieuw stadsplein ontstond. Begin jaren 1930 werd die zone heraangelegd als plantsoen. Ook het poortgebouw dat een mooie visuele afsluiting vormt van de Kapucijnenstraat vanaf het Kapucijnenplein getuigt van die aandacht voor stedenbouwkundige eenheid, net zoals de zijgevel van het complex aan de Kapucijnenstraat;

- de historische waarde:

De plaats van het voormalige weeshuis is belangrijk geweest voor de stadsgeschiedenis van Tienen. Gelegen binnen de historische omwalling was hier vanaf het derde kwart van de 17de eeuw het Capucijnenklooster gevestigd, zoals herinnerd wordt in de omliggende straatnamen. Het weeshuis zelf is een herinnering aan de sociale voorzieningen die vanaf de 19de eeuw door de burgerlijke overheid werden uitgebouwd. De opschriften "WEEZENHUIS", "MEISJES" en "JONGENS" zijn een zichtbare verwijzing naar deze voormalige functie. Meer impliciet past het weeshuis, net zoals de andere monumentale neoclassicistische gebouwen uit die periode zoals het hospitaal, het bejaardentehuis en het station in het beeld van welvaart en (industriële) ontwikkeling die het bestuur wou verspreiden.

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING,
WONEN EN ONROEREND ERFGOED BESLUIT:

Artikel 1. De volgende onroerende goederen worden definitief beschermd als stadsgezicht: Weeshuis met doorgangen en poortgebouw, Kapucijnenhof 1-114 en Kapucijnenstraat zonder nummer in Tienen, bij het kadaster bekend als: Tienen, derde afdeling, sectie H, perceelnummers 445R (deel) en 445X en deel uitmakend van het openbaar domein.

Het plan met de aflijning is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van het stadsgezicht is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Art. 2. De erfgoedwaarden van het stadsgezicht zijn:

- 1° architecturale waarde;
- 2° stedenbouwkundige waarde;
- 3° historische waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het stadsgezicht zijn:

De voorgevel van het weeshuis sluit het Kapucijnenplein af aan de noordoostzijde. De zuidelijke zijgevel van dit gebouw vormt de aanzet van de Kapucijnenstraat die vanaf het Kapucijnenplein visueel afgesloten wordt door het poortgebouw. Vóór het weeshuis bevindt zich een segmentboogvormig plein.

Het weeshuis is een breedhuis met een aan beide zijden afgewolfd zadeldak (donkere dakpannen). Het telt twee bouwlagen en heeft aan het Kapucijnenplein een symmetrische voorgevel van dertien traveeën en aan de Kapucijnenstraat een zijgevel van drie traveeën. De voorgevel wordt gedomineerd door een centrale, vooruitspringende zuilengang die uitgevoerd is in blauwe hardsteen en die bestaat uit vier monumentale Ionische zuilen, rustend op een verhoging van zeven zware treden, en met een zwaar horizontaal hoofdgestel dat sinds begin twintigste eeuw bovenaan het opschrift 'WEEZENHUIS' bevat in vergulde letters.

De voorgevel is verder relatief vlak uitgewerkt met een licht vooruitspringende middenrisaliet van drie traveeën achter de zuilengang en twee hoekrisalieten. De voorgevel is bepleisterd en licht geschilderd maar wordt verlevendigd door het gebruik van blauwe hardsteen voor de centrale zuilengang, de achterliggende traveeën op de begane grond, de plint, de waterlijst en de decoratieve deur- en vensteromlijstingen van de twee hoekrisalieten. Daarnaast is zandsteen gebruikt voor neggen aan weerszijden van de hoekrisalieten en voor de gevels op de begane grond (bossage) die zich bevinden tussen de hoekrisalieten en de zuilengang.

Met uitzondering van de centrale zuilengang is de voorgevel eerder horizontaliserend uitgewerkt met waterlijsten ter hoogte van de onderzijde van de vensters op de eerste verdieping, erboven een stenen waterlijst die doorloopt in het centrale hoofdgestel en een geschilderde houten kroonlijst die eveneens doorloopt in het centrale hoofdgestel (op klossen). Tussen de bovenste waterlijst en de kroonlijst bevinden zich ronde decoratieve

elementen, vermoedelijk ter afdekking van stellinggaten. In de zandstenen gevel op de begane grond bevinden zich verdiepte panelen boven de vensters.

De gevelopeningen zijn rechthoekig met uitzondering van de rondboogvormige gevelopeningen op de begane grond van de drie centrale traveeën. Het schrijnwerk bestaat uit geschilderde houten T-ramen met opgedeeld bovenlicht en driedelige raamvleugels. De rondboogvormige gevelopeningen hebben dubbele, geschilderde houten deuren met grote deurlichten en een bovenlicht met straalvormige roedeverdeling. Ook de doorgangen in de hoekrisalieten hebben aan de voorgevel geschilderde dubbele deuren die voorzien zijn van drie deurlichten. Deze deuren hebben blauwharstenen omlijstingen onder een verguld opschrift ("JONGENS" links en "MEISJES" rechts) en een driehoekig fronton. Aan weerszijden van beide deuroplijstingen bevinden zich schamppalen in blauwe hardsteen, evenals op de hoek van het Kapucijnenplein en de Kapucijnenstraat.

De zijgevel aan de Kapucijnenstraat sluit aan op het hoekrisaliet van de voorgevel maar is meer eenvoudig gehouden, met een zandstenen plint die voorzien is van keldervensters waarvan het linkse blind, en eenvoudige rechthoekige vensters zonder blauwharstenen omlijsting op de eerste verdieping. Tussen de bovenste waterlijst en de kroonlijst bevindt zich centraal een verdiept paneel.

De deuren in de hoekrisalieten geven toegang tot gewelfde doorgangen. De noordelijke doorgang is geknikt en heeft een tongewelf, een zandstenen plint van circa één meter en in de zuidgevel een blinde deur- en vensteropening. De zuidelijke doorgang heeft een segmentboogvormig gewelf en verbreedt aan de achterzijde tot een onregelmatig achtdelig kruisgewelf. De noordgevel bevat een herdenkingsplaat naar aanleiding van de eerste steenlegging voor de bouw van de sociale woonwijk in 1994, de zuidgevel een deuropening. Aan de achterzijde zijn deze doorgangen open (rondboogvormig aan de noordzijde, segmentboogvormig aan de zuidzijde) met zandstenen omlijsting.

Het poortgebouw in de Kapucijnenstraat is een L-vormig volume van twee bouwlagen met kroonlijst onder afgewolfde zaldaken (donkere dakpannen). De voorgevel die dwars staat op de Kapucijnenstraat is symmetrisch, bepleisterd en heeft een middenrisaliet onder een driehoekig fronton met een rond oculus. Deze gevel wordt verder gekenmerkt door een waterlijst tussen de eerste en tweede bouwlaag en een rondboogvormige poortdoorgang met zandstenen neggen aan weerszijden. Deze poortdoorgang heeft een geschilderde houten poort onder een blind boogveld. De zuidelijke zijgevel aan de Kapucijnenstraat is een witgeschilderde bakstenen gevel met drie blinde rechthoekige vensters op de eerste verdieping en twee spleten met metalen spijl op de begane grond. Aan de achterzijde, zichtbaar vanaf het Kloosterhof bevinden zich drie haaks op elkaar staande witgeschilderde bakstenen gevels. Het dak snijdt deze hoek deels af. De westelijke noordgevel heeft een blinde, segmentboogvormige poort op de begane grond en een centraal venster met openslaande ramen boven, de oostgevel een segmentboogvormige poort onder een blind boogveld, en de oostelijke noordgevel een centraal venster met openslaande ramen boven en beneden. De vensters boven hebben een metalen parapet.

Art. 3. De beheersdoelstellingen van het stadsgezicht zijn:

- 1° het behoud van de erfgoedwaarden en de bijhorende erfgoedelementen en - kenmerken. Bij een eventuele wijziging moet ernaar gestreefd worden dat de nieuwe ingrepen hierop geen negatieve impact hebben;
- 2° specifiek voor het weeshuis het behoud van de monumentale neoclassicistische gevels, de daken en de twee gewelfde doorgangen met open poort aan de achterzijde. Het is wenselijk om de latere, ongelijke dakstructuur weg te werken zodat de eenheid en symmetrie van het hoofdgebouw hersteld wordt, en om het jaartal in Romeinse cijfers opnieuw aan te brengen boven de zuilengalerij;
- 3° specifiek voor het poortgebouw het behoud van de 19de-eeuwse gevels en daken;
- 4° specifiek voor het openbaar domein het behoud van de visuele as vanaf het Kapucijnenplein op het poortgebouw in de Kapucijnenstraat en het behoud van de segmentboogvormige aanleg voor het hoofdgebouw aan het Kapucijnenplein. Het behoud als groenzone is mogelijk, evenals de heraanleg met kasseien zoals vóór 1930. In het eerste geval kan verwezen worden naar de eeuwfeestboom die daar stond van 1930 tot begin jaren 1990, op voorwaarde dat het zicht op de zuilengalerij duurzaam behouden blijft;
- 5° specifiek voor de laat twintigste-eeuwse gevelarchitectuur en in het bijzonder voor de straatgevel aan de Kapucijnenstraat, tussen het weeshuis en het poortgebouw, het behoud van kenmerken die de erfgoedwaarde van het stadsgezicht (architecturale en stedenbouwkundige waarde) ondersteunen, zoals bouwhoogte en gevelcompositie. Verbouwing en nieuwbouw is mogelijk op voorwaarde dat dit opnieuw getuigt van een hedendaagse en geïntegreerde architectuur.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker houden het stadsgezicht in stand en onderhouden het door:

- 1° het stadsgezicht als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade door brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het stadsgezicht regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Een toelating is vereist voor de volgende handelingen aan of in het stadsgezicht:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie voor zover het een sloop is die geen vergunningsplichtige handeling is.

Art. 6. Een melding bij het college van burgemeester en schepenen is vereist voor de volgende handelingen aan of in het stadsgezicht:

- 1° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 2° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
 - a) het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking en gootconstructies;
 - b) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;

- d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - e) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m²;
- 3° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
- a) het plaatsen of wijzigen van bovengrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
 - c) het aanleggen, wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
 - d) het aanleggen of wijzigen van verharding met een minimale gezamenlijke grondoppervlakte van 30 m² of het uitbreiden van bestaande verhardingen met minimaal 30 m², met uitzondering van verhardingen geplaatst binnen een straal van 30 meter rond een vergund of een vergund geacht gebouw;
 - e) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair, met uitzondering van niet-aard- en niet-nagelvaste elementen en verkeersborden vermeld in artikel 65 van het Koninklijk Besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en van het gebruik van de openbare weg;
 - f) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
 - g) het fundamenteel en structureel wijzigen van de aanleg van tuinen of parken met erfgoedwaarde;
- 4° de aanmerkelijke reliëfwijziging van de bodem.

Er is geen toelating of melding vereist voor:

- 1° regulier onderhoud;
- 2° passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood.

Brussel, 10/01/24

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Getekend door: Matthias Diependaele (Sig)
Getekend op: 2024-01-10 17:09:20 +01:00
Reden: Ik keur dit document goed

Matthias DIEPENDAELE